

Verslag

van het D66 debat

“De gekozen burgemeester - hoe en wat?”

20 oktober 2003
Party- en conferentiecentrum Engels
Rotterdam
Organisatie: Kenniscentrum D66

Gespreksleider:

Lex MICHIELS

Sprekers:

Saskia BRUINES

Thom DE GRAAF

Jos VAN KEMENADE

Ivo OPSTELTEN

Arthur RINGELING

Opening door Alexander PECHTOLD

Bij de opening van het debat staat Alexander Pechtold, voorzitter van D66, stil bij het feit dat in het debat rond de gekozen burgemeester de vraag “wanneer” eindelijk beantwoord lijkt te zijn en plaats heeft gemaakt voor het “hoe en wat”. Het is zijns inziens opmerkelijk dat men zich over een onderwerp waar D66 37 jaar voor gestreden heeft, nu in 37 dagen een mening heeft gevormd. Hij vervolgt met een korte introductie van de gespreksleiders en de sprekers.

De gespreksleider geeft het woord aan Thom DE GRAAF

De Graaf heeft niet de indruk dat het mensen is ontgaan dat er een voorstel ligt om te komen tot een gekozen burgemeester. Er is een brede, algemene acceptatie van het feit dat er een gekozen burgemeester moet komen. De gekozen burgemeester is niet langer het idee van één partij. Dat is belangrijk, want het duidt op een sterk toegenomen draagvlak. Veel mensen willen een gekozen burgemeester, een belangrijke, herkenbare bestuurder. De vraag is niet langer óf er een gekozen burgemeester moet komen, maar wanneer en hoe. Er zijn drie hoofdvragen te onderscheiden.

Ten eerste vraagt men zich af of de functie van gekozen burgemeester, zoals hij nu is voorgesteld, stevig genoeg is.

Principiële tegenstanders van de gekozen burgemeester vinden het voorstel, opmerkelijk genoeg, niet ver genoeg gaan. Anderen vinden het juist te ver gaan. De Graaf merkt op dat hij geen voorstander is van een zogenaamd “presidentieel stelsel”. Zijns inziens is de positie van de gekozen burgemeester, zoals hij nu is voorgesteld, stevig genoeg. Een sterkere positie zou de Gemeenteraad schade kunnen berokkenen. Ook zou het indruisen tegen de Nederlandse, collegiale bestuurstraditie en de balans verstoren in de bestuursstructuur. De gekozen burgemeester zal in ieder geval geen “fop-burgemeester” of een hybride figuur worden, aldus De Graaf.

Ten tweede vraagt men zich af welke positie de gekozen burgemeester moet innemen ten opzichte van de Gemeenteraad.

Met name het voorzitterschap van de Gemeenteraad, bekleed door de (straks gekozen) burgemeester staat in dit verband sterk ter discussie. De vraag die men zich daarbij stelt is of dit wel te combineren is gezien het feit dat het wezenlijk andere rollen betreft. De

Graaf ziet niet in waarom dit niet zou kunnen. Ervaringen in het buitenland, bijvoorbeeld Baden-Württemberg) leren ons dat het kan.

Ook vraagt men zich af of het voorgenomen tijdpad voor de invoering van de gekozen burgemeester wel haalbaar en verstandig is.

De discussie op dit punt draait in hoofdzaak om de vraag of een aanvullende grondwetsherziening nodig is om de gekozen burgemeester te realiseren. Met name het hoofdschap van de Gemeenteraad en de vaste zittingsperiode van de Gemeenteraad zijn volgens sommigen zaken die middels een grondwetsherziening veranderd zouden moeten worden alvorens over te gaan tot een gekozen burgemeester. De Graaf is het daar niet mee eens. Het is inderdaad zo dat de Gemeenteraad niet naar huis gestuurd kan worden, omdat ze een vaste zittingsduur kent. Dat dwingt de Gemeenteraad en de gekozen burgemeester om met elkaar samen te werken. Volgens De Graaf kan nú overgegaan worden tot de invoering van de gekozen burgemeester. Hij hecht eraan op te merken dat de huidige burgemeesters niet “aan de dijk” gezet worden. Wel is hij van mening dat de gekozen burgemeester niet gefaseerd ingevoerd kan worden. Twee systemen naast elkaar laten bestaan tast het draagvlak voor de gekozen burgemeester te veel aan, leidt tot willekeur en verhoudt zich slecht tot het feit dat Gemeenteraden een vaste zittingsperiode kennen.

“Het moet zorgvuldig, maar het kán snel!”

De gespreksleider geeft het woord aan Ivo OPSTELTEN

Opstelten is een groot voorstander van de gekozen burgemeester. Hij complimenteert de Minister en het Kabinet met het voorliggende voorstel. Ook hij meent dat het niet langer een vraag is óf de gekozen burgemeester er moet komen, maar hoe. Tot hilariteit van de zaal merkt Opstelten op dat de gekozen burgemeester ook in het regeerakkoord van het vorige kabinet genoemd werd en dat D66 zich daar nu bijgevoegd heeft. Hij verwacht dat een gekozen burgemeester zal leiden tot met resultaat en een betere afrekenbaarheid van de gekozen bestuurder. Eén en ander zal leiden tot een revitalisering van het openbaar bestuur. Hij wijst in dit verband op ervaringen in de Verenigde Staten, waar burgemeesters verkozen worden op basis van een eigen programma en eigen “wethouders” meenemen om dat programma te realiseren.

Wat Opstelten betreft kan de gekozen burgemeester geen voorzitter van de Gemeenteraad zijn. Ook zou het goed zijn verkiezingen voor de Gemeenteraad niet gelijktijdig met de verkiezing van de burgemeester te laten plaatsvinden. Reden hiervoor is het feit dat de aandacht van de media bij gelijktijdige verkiezingen te veel zou uitgaan naar de burgemeester en niet naar de Gemeenteraad. Iets wat nu al merkbaar is bij het vrijwel gelijktijdig verkiezen van de Tweede Kamer en de Gemeenteraad.

Opstelten is, in tegenstelling tot De Graaf, van mening dat er wel degelijk een grondwetsherziening nodig is om te komen tot een goede verankering van de gekozen burgemeester in het bestel. Dat staat zijns inziens overigens niet in de weg aan uitvoering van het voorliggende voorstel. Het gaat om interpretatie en invulling.

Tot slot merkt Opstelten op dat dit een uitgelezen moment is om tot een zekere pacificatie in de Nederlandse politiek te komen op dit punt en (dus) ook de Partij van de Arbeid bij de verdere uitwerking van het voorstel te betrekken.

Jos van Kemenade krijgt de zaal aan het lachen met de opmerking: "Ivo Schwarzenegger heeft het goed gezien".

De gespreksleider geeft het woord aan Saskia BRUINES

Bruines wijst op de vele nog openstaande vragen en discussiepunten rond de invoering van een gekozen burgemeester. Door de burgemeester te kiezen verandert diens positie van politiek geparachteerde in die van politieke speler van formaat. Dit zal leiden tot een cultuurverandering die vergelijkbaar is met de invoering van het dualisme, aldus Bruines. Wethouders zullen voortaan aan een ander profiel moeten voldoen.

Ook Bruines is voorstander van asynchrone verkiezingen voor burgemeester en Gemeenteraad. Zij merkt in dit verband op dat de gekozen burgemeester geen inhoudelijk orgaan voorziet, maar een uitvoerend en dat zijn "eigen programma" daarom ook geen antwoord zal kunnen geven op de vraag "wat ga ik doen", maar eerder op de vraag "hoe ga ik dat uitvoeren". De politieke partijen zullen verantwoordelijk blijven voor de inhoud.

Bruines is voorstander van een open kandidaatstelling voor de gekozen burgemeester. Dat wil zeggen dat wat haar betreft er geen partijpolitieke kandidaatstelling zou moeten zijn, maar dat iedere burger, dus ook niet partijgebonden burgers, zich zouden moeten kunnen kandideren voor het burgemeesterschap.

De gespreksleider geeft het woord aan Jos VAN KEMENADE

Van Kemenade benadrukt dat hij spreekt op persoonlijke titel. Hij is van mening dat het huidige systeem in bestuurlijk opzicht voldoet en dat de invoering van de gekozen burgemeester om bestuurlijke redenen dus niet nodig is. Desalniettemin is eenvoudig vast te stellen dat het volk wel meer invloed wil kunnen uitoefenen op het bestuur en dat de gekozen burgemeester in politiek opzicht dus zeker wenselijk is.

"We zijn een land van ouderlingen en niet van bisschoppen," aldus Van Kemenade. Daarom moet niet gekozen worden voor een presidentieel systeem. Dat leidt alleen maar tot verkeerde verwachtingen. Het is beter de burgemeester te zien als de gekozen voorzitter van het lokale bestuur. Van Kemenade is dus van mening dat de burgemeester, ook als hij gekozen wordt, voorzitter zou kunnen zijn van zowel het College als de Gemeenteraad.

Van Kemenade is voorstander van een gefaseerde invoering van de gekozen burgemeester. Hij stelt in dit verband voor de gekozen burgemeester eerst in te voeren in gemeenten waar de zittingstermijn van de Gemeenteraad afloopt voor 2006. Daarna zouden gemeenten waar de zittingstermijn na 2006 afloopt aan de beurt kunnen komen.

Het is volgens Van Kemenade van groot belang te kiezen voor één soort gekozen burgemeester en om te komen tot een degelijke afzettingsprocedure om onoplosbare conflicten die zouden kunnen leiden tot een bestuurlijke patstelling in de gemeenten te voorkomen. Daarbij speelt de vraag of er Gemeenteraadsverkiezingen nodig zijn bij het tussentijdse vertrek van een burgemeester.

Tot slot merkt Van Kemenade op dat het nodig is goede regels te creëren ten aanzien van de toelaatbaarheid en de openbaarheid van de financiering van verkiezingscampagnes.

De gespreksleider geeft het woord aan Arthur RINGELING

Ook Arthur Ringeling is voorstander van een gekozen burgemeester. Hij voorziet daarbij evenwel problemen wat betreft de verhouding tussen de bestuurlijke organisaties. Zijns inziens is het nodig niet alle gemeenten over één kam te scheren waar het de invoering van een gekozen burgemeester betreft. In plaats van het Rijk zouden gemeenten zelf moeten (kunnen) beslissen over hun inrichting. Hij geeft op voorhand toe dat dit een utopische, onrealistische stelling is, maar pleit wel voor de mogelijkheid van bestuurlijke divergentie tussen gemeenten.

De gekozen burgemeester is zijn tweede voorkeur. Volgens Ringeling zal deze zich snel ontwikkelen tot de enige politicus die het volk nog (her)kent. Hij pleit er dan ook voor dat de gekozen burgemeester een sterke positie inneemt in het lokale bestuur. Dit geldt overigens ook voor de Gemeenteraad. Beide bestuursorganen zouden in een strikte machtscheiding tegenover elkaar moeten staan. Ze moeten tot elkaar veroordeeld worden.

Overigens is voor revitalisering van het lokale bestuur meer nodig dan alleen de invoering van een gekozen burgemeester. D66 zou dan ook grote aandacht moeten besteden aan andere vormen van democratie.

Debat

Vanuit de zaal komen verschillende vragen en opmerkingen naar voren. Zwart merkt op dat de voorstellen van Opstelten hem het meeste aanspreken en wil van de Minister weten hoe hij denkt over het Model Opstelten versus het Model de Graaf. "Een grondwetswijziging is niet noodzakelijk toch?"

Engering stelt dat het kiezen van de burgemeester het eigenlijke probleem, namelijk de dubbelrol van de burgemeester, niet oplost.

Polman vindt dat de gekozen burgemeester wethouders zou moeten kunnen voordragen aan de Gemeenteraad. "Laten we niet opblazen hoe nodig een grondwetsherziening is. De praktijk is nu in veel gevallen ook al anders dan de grondwet."

De Vries is van mening dat te snelle invoering de zorgvuldigheid niet ten goede zal komen. Verder lijkt hem een grondwetsherziening op dit moment niet nodig, maar in een later stadium wel.

Van Haersma Buma vindt dat er geen alibi is om de invoering van de gekozen burgemeester uit te stellen. In 2006 moet gewoon tot invoering worden overgegaan.

De Graaf vindt de redenering van Zwart begrijpelijk, maar denkt dat het niet de mooiste oplossing biedt. Hij ziet het voorzitterschap van de Gemeenteraad als een onderdeel van de *checks-and-balances* die nodig zijn om het lokale bestuur goed te laten functioneren.

Ringeling vraagt zich af of je de voorzitter van de executieve wel de voorzitter van de wetgevende macht moet laten zijn.

De Graaf vindt dat een gewetensvraag. Het voorstel lijkt hem evenwel het meest haalbare te omvatten.

Van Kemenade stelt dat sjoemelen met de grondwet (door hem anders te interpreteren) uit den boze is. Hij moet gewoon gewijzigd worden.

De Graaf antwoordt dat hij slechte ervaringen heeft met grondwetswijzigingen die het net niet halen en dat het huidige voorstel een eindmodel is dat als zodanig zal functioneren. "Je moet ook niet álles nú willen regelen."

Opstelten wil een volwaardige gekozen burgemeester, niet dezelfde functie als nu, maar dan gekozen. "Dat kun je iemand niet aandoen." Het valt hem op dat mensen die een grondwetswijziging bepleiten over het algemeen gesproken gewoon tegen de invoering van de gekozen burgemeester zijn.

De Graaf merkt op dat wethouders in de praktijk de steun van de Gemeenteraad nodig zullen hebben. "Hoe en door wie ze benoemd worden is daarom minder belangrijk."

De gespreksleider concludeert dat een grondwetsherziening in de ogen van de meeste aanwezigen niet strikt noodzakelijk is.

Vanuit de zaal komt de vraag waarom men nog voor de Gemeenteraad zou gaan stemmen als tegelijkertijd verkiezingen plaatsvinden voor de burgemeester. Er wordt gepleit voor asynchrone verkiezingen.

Opstelten is het hier mee eens. "Kijk maar naar de Gemeenteraadsverkiezingen en de Tweede Kamer verkiezingen nu."

De Graaf is van mening dat de gekozen burgemeester in één keer moet worden ingevoerd. "Niet asynchroon, want de burgemeester moet net als de minister-president een (lokale) regering kunnen vormen. Ook moet voorkomen worden dat mensen last krijgen van verkiezingsmoeheid door een te hoge frequentie van verkiezingen."

Bruines merkt op dat sprake is van een dilemma. "Asynchrone verkiezingen kunnen alleen als er een puur uitvoerende burgemeester is."

Van Kemenade stelt dat de Gemeenteraad eigenlijk ook zou moeten kunnen vallen en dus niet een vaste zittingsperiode zou moeten kennen.

Opstelten vindt dat de burgemeester in eerste instantie niet door de Gemeenteraad naar huis gestuurd zou moeten kunnen worden.

De gespreksleider vat de discussie tot dusver kort samen en geeft het woord aan Arthur Ringeling. Deze merkt op dat een toch al zwakke Gemeenteraad zal lijden onder de invoering van de gekozen burgemeester.

De gespreksleider kondigt de laatste gespreksronde aan: een korte vraag en antwoord sessie.

Op de vraag wat het profiel is van D66 voor de gekozen burgemeester antwoordt De Graaf dat het feit dat de gekozen burgemeester er komt wat hem betreft belangrijker is dan wie er de *credits* voor krijgt.

“Een crisis die niet is op te lossen ontstaat pas als de wet in een oplossing voorziet,” merkt een spreker uit de zaal op. Van Kemenade vindt dat te gemakkelijk. “Die mogelijkheid moet er gewoon zijn.” Ringeling vindt dat onzin: “uiteindelijk treedt zo’n burgemeester echt wel af.” Bruines voegt daaraan toe dat dit zeker zo zal zijn als de Gemeenteraad al zijn wethouders ontslaat. De Graaf is van mening dat het niet zo geregeld moet worden als Van Kemenade het wil, maar dat het wél geregeld moet worden. “Dat staat overigens ook in het voorstel. Het voorstel is overigens een hoofdlijnennotitie. Het is dus de bedoeling dat nog niet alles geregeld is!”

Op de vraag hoe de gekozen burgemeester zich zal verhouden tot het fenomeen van wethouders van buiten de Gemeenteraad antwoordt De Graaf dat wethouders een andere plaats zullen moeten innemen in het nieuwe bestel.

“Ik ben in 2006 zeker geen burgemeesterskandidaat,” antwoordt De Graaf op de laatste vraag vanuit de zaal.

Ten slotte komt Tweede Kamerlid Boris van der Ham aan het woord. Lex Michiels had begrepen dat de TK fractie van D66 het bij monde van Van der Ham volledig eens was met de notitie. Betekent dat dat er geen rek meer zit in het standpunt van de fractie?

De gespreksleider geeft het woord aan Boris VAN DER HAM

Van der Ham geeft de visie van de Tweede Kamerfractie van D66 ten aanzien van de gekozen burgemeester. Kort samengevat is de boodschap dat de gekozen burgemeester er zal komen en dat de discussie over het hoe en wat nog gevoerd zal worden, ook in de partij.

Alexander Pechtold bedankt iedereen voor de aanwezigheid en de bijdragen aan de discussie.